

Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
Академічне товариство ім. М. Балудянського
(м. Кошице, Словаччина)

Вища школа економіки і права імені
проф. Едварда Ліпінського (м. Кельце, Польща)
Університет Яна Кохановського (м. Кельце, Польща)
Тбіліський державний університет імені
Іване Джавахішвілі (м. Тбілісі, Грузія)
Технічний університет (м. Кошице, Словаччина)
Університет «Petre Andreia» (м. Яси, Румунія)
Університет суспільних наук (м. Лодзь, Польща)
Folkuniversitetet (м. Уппсала, Швеція)

До 75-річчя Київського національного торговельно-економічного університету

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ, ЕКОНОМІЧНІ
ТА ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ІХ Міжнародної науково-практичної конференції**

14-16 вересня 2021 року

Частина I

Вінниця 2021

Тетяна Павлюк, канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ.....	90
Світлана Супрун, канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ ОСНОВНИЙ ЗМІСТ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	101
Валентина Хачатрян, д-р екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ Вікторія Стратійчук, доктор філософії з економіки, асистент Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ ПЛАНУВАННЯ ОБСЯГУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ ЯК ІНДИКАТОР РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ...	108
Ірина Юрчик, канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ, ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	117

СУЧАСНА ПАРАДИГМА МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПУБЛІЧНО- ВЛАДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Олена Бабчинська, д-р екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ КОНЦЕПЦІЇ МОТИВАЦІЇ ВИСОКОПРОДУКТИВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПЕРСОНАЛУ.....	125
Вікторія Боковець, д-р екон. наук, професор Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ПІД ВПЛИВОМ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	136
Людмила Бондарчук, канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ Лариса Сікорська, канд. пед. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НАПИСАННЯ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	142
Максим Горшков, старший викладач Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ УПРАВЛІНСЬКІ МЕТОДИ ВПЛИВУ НА РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	149

Ірина Юрчик,

канд. екон. наук, доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6136-3396>

ResearcherID [M-8727-2016](https://orcid.org/0000-0002-6136-3396)

СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ, ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

В статті визначено, що важливою є соціальна стабільність суспільства, яка досягається у результаті ефективної та системної взаємодії влади, бізнесу і громади; одним із інструментів такої взаємодії є соціальне підприємництво. Наведено характерні ознаки, що в сукупності характеризують соціальне підприємництво та відрізняють його від інших видів соціально-економічної діяльності. Визначено соціальне підприємництво, як вид соціальної інновації, досліджено бар'єри та обмеження, що перешкоджають розвитку соціального підприємництва та фактори, що істотно впливають на результати і розвиток інноваційної діяльності. Визначено процес інституціоналізації соціальних інновацій та основні їх завдання.

Ключові слова: соціальні інновації, соціальне підприємництво, соціальна відповідальність.

Постановка проблеми. Глобалізація, міжнародна міграція та інновації у сфері інформаційних і комунікаційних технологій докорінно змінили суспільства, в яких ми живемо. Значні зміни, з одного боку, покращили життя людей. З іншого боку, цей розвиток не допоміг протистояти зростаючим викликам – соціальним, економічним та тим, що пов'язані з охороною навколишнього середовища. Зміна клімату, соціальна ізоляція, безробіття, яке зачіпає усі покоління, матеріальна бідність, нерівність у сферах охорони здоров'я та добробуту, а також старіння населення продовжують залишатися актуальним та серйозним викликом для Європи. Не тільки на континенті, але й в усьому світі спостерігається зростання усвідомлення того, що необхідні нові,

інноваційні підходи до економічних, соціальних та викликів навколишнього середовища. Сфера соціальних інновацій набирає обертів, до того ж значні внески надходять від фондів, урядів та бізнесу.

Соціальні інновації розуміють як «нові рішення (продукти, послуги, моделі, процеси і т.п.), які відповідають соціальним потребам (більш повно та ефективно, ніж існуючі рішення) та ведуть до нових, покращених можливостей, цінностей та/або стосунків. Іншими словами, соціальні інновації є хорошими для суспільства та спонукають це суспільство до дій».

Ідея соціальних інновацій в Україні лише починає отримувати розповсюдження та асоціюється з такими поняттями, як державно-приватне партнерство, корпоративна соціальна відповідальність, соціальне підприємництво. Зазвичай особи, які впроваджують соціальні проекти, не ідентифікують себе з інноваторами або соціальними підприємцями. Появі соціальних інновацій можуть сприяти такі процеси, як: загострення соціальних проблем, що вимагає нових підходів до їх вирішення; відсутність необхідних ресурсів для розвитку, що потребує більш дієвих способів їх пошуку [1].

Одним із сучасних інструментів взаємодії влади, бізнесу і громади є соціальне підприємництво, тобто реалізація соціально інноваційної підприємницької діяльності, значна частина прибутків від якої спрямовується на вирішення соціальних проблем. Актуальність розвитку соціального підприємництва в Україні посилюється в контексті завдань реінтеграції Донбасу, оскільки воєнний конфлікт супроводжується численними економічними проблемами, а державних коштів на відновлення інфраструктури та соціальні заходи недостатньо. За цих умов соціальне підприємництво може створювати сприятливе бізнес-середовище, підтримувати активну громадську позицію його учасників, інновації, суспільну солідарність, що забезпечить більш ефективний вихід з кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у теоретико-методологічні дослідження соціальних інновацій підприємництва можна знайти у наукових працях таких дослідників: С. Алворда, Ф. Бородкіна, З. Галушки,

Г. Діса, О. Кіреєвої, А. Московської, М. Наумової, Ю. Попова, І. Салія, Л. Тарадіної, В. Удодової та ін. Враховуючи наявні наукові дослідження з цієї проблематики, слід зауважити, що соціальне інновування залишається актуальним напрямом досліджень, особливо в умовах соціально орієнтованих реформ та активізації громадської ініціативи.

Метою роботи є визначення соціальних інновацій, дослідження бар'єрів і обмежень, що перешкоджають розвитку соціального підприємництва та факторів, що істотно впливають на результати і розвиток інноваційної діяльності.

Результати досліджень. Необхідність посилення соціальної орієнтації сучасних економік змушує шукати нові механізми забезпечення базової потреби – захищеності населення, які б сприяли росту конкурентоспроможності та згуртованості суспільства. Реалізація таких механізмів вимагає у свою чергу посилення стратегічної ролі держави, що визначає пріоритети і напрями розвитку, розбудову некомерційного сектора економіки, соціалізацію бізнесу. У такому контексті особлива соціальна значимість інноваційної діяльності полягає в тому, що інновації максимально сприяють розвитку творчості та трудового потенціалу особистості, а також й істотно розвивають соціальний потенціал.

У сучасній літературі термін "соціальна інновація" визначається як: 1) результат творчої діяльності, що набув широкого застосування і слугує підставою для значущих соціальних змін; 2) процес перетворення нововведень у соціокультурні норми і зразки, що забезпечує їх інституціональне оформлення і закріплення у сфері духовної і матеріальної культури суспільства [1]. У більш узагальненому вигляді, соціальні інновації – це різновид інновацій за сферою застосування й етапами НТП, що спрямовані на поліпшення умов праці, вирішення проблем охорони здоров'я, освіти, культури [2]. На макрорівні: соціальні інновації – це, перш за все, зміни в соціальній сфері, які започатковуються на основі наукових знань, спрямовані на поліпшення якості життя населення країни та мають високу залежність від групових і особистих

якостей користувачів. На мікрорівні: соціальні інновації – загальний процес планомірного поліпшення соціогуманітарної сфери підприємства, спрямований на розширення можливостей на ринку робочої сили, мобілізацію персоналу підприємства на досягнення поставлених стратегічних цілей, що, у свою чергу, зміцнює довіру до соціальних зобов'язань підприємства перед співробітниками і суспільством у цілому. Слід зазначити, що соціальні нововведення здійснюються особливо важко, оскільки складно визначити їх конкретні параметри і конкретний стан їх реалізації. У соціальних інновацій дуже тісний зв'язок із суспільством і культурою. Тому одне й те саме нововведення по-різному проявляє себе в різних країнах, суспільствах, організаціях.

На даному етапі розвитку важливою є соціальна стабільність суспільства, яка досягається у результаті ефективної та системної взаємодії влади, бізнесу і громади. Одним із доведених світовою практикою сучасних інструментів такої взаємодії є соціальне підприємництво, тобто реалізація соціально-інноваційної підприємницької діяльності, значна частина прибутків від якої спрямовується на вирішення соціальних проблем.

За визначенням, соціальне підприємництво – це підприємницька діяльність, що характеризується такими основними ознаками, як: соціальний вплив, тобто цільова спрямованість на вирішення/пом'якшення існуючих соціальних проблем для досягнення стійких позитивних соціальних результатів [4]; інноваційність завдяки застосуванню нових, унікальних підходів, що дозволяють збільшити соціальний вплив [3]; самоокупність і фінансова стійкість, а саме здатність соціального підприємства вирішувати соціальні проблеми доти, доки це необхідно, і за рахунок доходів, отримуваних від власної діяльності; підприємницький підхід – здатність соціального підприємця бачити «провали ринку», знаходити можливості, акумулювати ресурси, розробляти нові рішення, які здійснюють довгостроковий позитивний вплив на суспільство.

Головне, що відрізняє соціального підприємця від бізнес-підприємців і навіть від соціально відповідального бізнесмена – це соціальна місія. Проте, на

відміну від звичайної благодійності, соціальні підприємства – це сталі бізнесові механізми, які мають набагато більший вплив на існуючі проблеми та дозволяють ефективніше розподіляти фінансові ресурси [5]. Разом з цим, отримання прибутку, створення багатства хоча і є частиною бізнес-моделі, проте – лише засіб для досягнення соціальної мети, а не самоціль. Соціальні підприємці прагнуть створити умови для сталого поліпшення життя, забезпечують розвиток та посилення соціального впливу у суспільстві. Таким чином, соціальне підприємництво є якісно новим видом діяльності, що поєднує підприємницьке новаторство та соціальну спрямованість з метою вирішення певної соціальної проблеми [6].

Розвинена галузь соціально-відповідального бізнесу свідчить про консолідованість суспільства, його свідомість та відповідальність. Але ще є випадки, коли люди плутають соціальне підприємство з благодійним фондом.

Одним із ключових факторів, що істотно впливають на результати і розвиток інноваційної діяльності, є соціальна відповідальність, яка має бути властива всім учасникам і структурам держави, суспільства і бізнесу на всіх етапах інноваційної діяльності. Усвідомлення перспективності і високий рівень соціальної відповідальності за розвиток інноваційної діяльності й інноваційного середовища, активно підтримуваний у суспільстві, у всіх державних і бізнес-структурах, забезпечують зростання не тільки наукового, технологічного й економічного, але, що не менш важливо, – трудового і людського потенціалу. Теорія корпоративної соціальної відповідальності вже досить добре відома українському бізнесу, і в багатьох компаніях її давно застосовують. Серед визначень заслуговує на увагу таке: корпоративна соціальна відповідальність – етична поведінка бізнесу стосовно людського співтовариства (суспільства). Усе більша кількість компаній в Україні усвідомлюють, що їхня комерційна діяльність прямо впливає на суспільство, у якому вони живуть, а майбутні успіхи в бізнесі тісно пов'язані з ключовими суспільними цінностями. Упровадження політики корпоративної соціальної відповідальності визнано фактором, що збільшує прибутковість компаній.

Досвід провідних країн світу показує, що соціальні інновації в ході своєї інституціоналізації, як правило, проходять три стадії – селекцію, адаптацію й інтеграцію. На першій стадії здійснюється переважно неформалізований добір серед власних соціальних нововведень і запозичених культурних зразків. Ті з них, що пройшли через "суспільний фільтр", пристосовуються на другій стадії до специфіки існуючої соціальної структури, стаючи з часом її органічними компонентами. На третій стадії соціальні інновації перетворюються на традиційні для даного соціуму явища. Тому вкладення капіталу в технічну реконструкцію усіх видів транспорту, освоєння сучасних ефективних засобів зв'язку, системи обслуговування ринку перспективні, хоча вони зазвичай не забезпечують швидкої віддачі і вимагають чималих вкладень бюджетних коштів. У цьому контексті пріоритетом перспективної інвестиційної стратегії держави є проекти та програми, спрямовані на розвиток соціокультурної сфери, тобто охорони здоров'я, науки, освіти, культури, соціального забезпечення [3].

Крім досягнення основної мети, інновації покликані вирішити такі завдання: підвищення ефективності діяльності підприємств і організацій соціальної сфери; поліпшення якості послуг соціальної сфери за рахунок більш повної відповідності мінливим вимогам суспільства; зниження соціальної нерівноправності шляхом підвищення доступності послуг. Крім того, інновації в соціальній сфері впливають на великі групи людей і найчастіше мають некомерційний характер або мають тривалий термін віддачі.

Основними напрямками інноваційної діяльності в соціальній сфері мають бути: розширення кола суб'єктів соціальної діяльності, залучення в процес вирішення соціальних проблем широких прошарків населення, що призведе до збільшення соціальної активності і соціальної самодіяльності, а також до соціального самообслуговування населення; інформатизація соціальної сфери – соціально-економічний і науково-технологічний процес створення оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб і реалізації прав громадян, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, організацій, громадських

об'єднань на основі формування і використання інформаційних ресурсів; індивідуалізація соціальних послуг, відхід від масового виробництва; збільшення розмаїтості організаційних форм і технологій задоволення соціальних потреб.

Результативна реалізація інноваційних соціальних технологій можлива за умови впровадження моделі соціального партнерства – специфічної форми суспільних відносин, що тісно взаємопов'язані з реалізацією владних функцій та здійсненням влади. Складні питання соціально-економічних і трудових відносин розв'язуються завдяки розвитку системи соціального партнерства разом із представниками профспілок, підприємців, уряду та інших владних структур. Слід зазначити, що соціальне партнерство – це не тільки засіб політичної та економічної стабілізації, але й механізм еволюційних змін у суспільстві.

Висновки. Таким чином, соціальні інновації як нові методи, способи досягнення соціального результату відповідно до цілей розвитку суспільства вимагають постійної уваги як з боку науковців, так і представників влади. Переконливий досвід провідних країн світу показує, що їхній соціально-економічний розвиток багато в чому визначається соціальними інноваціями, що є основним інструментом підвищення якості життя населення. Через те, соціальні реформи з організаційно-економічної точки зору слід розглядати як соціально-інноваційні проекти, що вимагають пошуку нових ресурсів, нових форм і норм взаємодії між різними соціальними групами, як у правовому, так і економічному, організаційному, інтелектуальному і духовному аспектах.

Список використаних джерел:

1. Social innovation: what it is, why it matters and how it can be accelerated [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://eureka.sbs.ox.ac.uk/761/1/Social_Innovation.pdf.

2. Більська О.В. *Соціальне інновування і його результативність в трансформаційній економіці* : монографія. Дніпро: Монолит, 2016. 342с.

3. Павлюк Т.І. Перспективи розвитку соціальних інновацій в Україні. *Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: XIII Міжнародний бізнес-форум* (Київ, 12 листопада 2020 р.)/відп. ред. АА Мазаракі.Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С.166-168.
4. Сатула О.В. Соціальне підприємництво як інноваційна модель розвитку економіки [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.napks.edu.ua/library/compilations_vak/eiu/2009/6/p_49_54.pdf
5. Социальное предпринимательство в Украине: Европейское исследование. Обмен опытом [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://sesp.org.ua>
6. Хачатрян В.В., Юрчик І.Б. Развитие социального предпринимательства в Украине. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні: тези X Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 22-23 травня 2019 року). Київ. КНТЕУ. С.222-224.